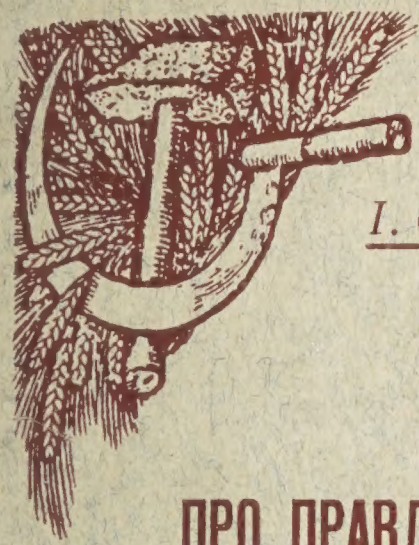

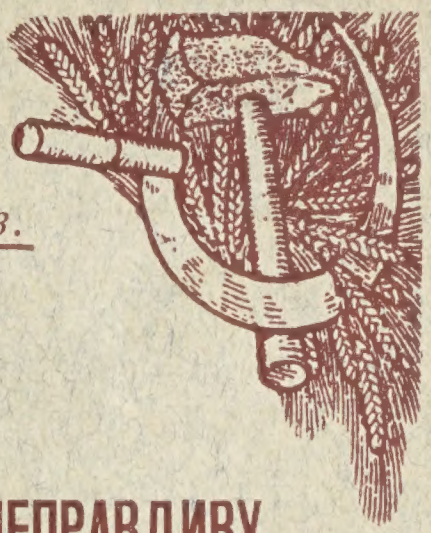

І. Степанов.

ПРО ПРАВДИВУ І НЕПРАВДИВУ ВІРУ, ПРО ПРАВДИВИХ І ЛОЖНИХ БОГІВ.

PROPERTY OF
Wm. LUBUNYCH

Ціна 10 центів.

Накладом
"УКР. РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Віннїпеґ, Ман., Канада.
1922.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/propravdyvuinepr00skvo

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

БІБЛІОТЕКА "УКР. РОБ. ВІСТИЙ" Ч. 6.

І. Степанов.

ПРО ПРАВДИВУ І НЕПРАВДИВУ ВІРУ, ПРО ПРАВДИВИХ І ЛОЖНИХ БОГІВ.

PROPERTY OF
Wm. LUBUNYCH

Ціна 10 центів.

Накладом
"УКРАЇНСЬКИХ РОБІТНИЧИХ ВІСТИЙ"
Віннїпеґ, Ман., Канада.

I.

Для всякого народу до якогось часу його віра є гарна. Тільки його віра — правильна, тільки його боги — дїйсні. А в инших народів не віра, а суєвірє. Їх боги — не боги, а каміне, деревляні боввани, або злі демони, безсильні при стрічі з дїйсними богами.

Поки народ уважає свою віру правильною, він вірить, що його боги всесильні, і що вони можуть творити великі чуда.

Дві з половиною тисячі лїт тому назад Греки були "поганами". Головним богом вони уважали Зевса, його жінку, дїтий і свояків: Геру, Атену, Апольона, Арія, Асклепія і т. д. Вони робили уявлені подоби тих богів (образи, статуї), ставили їх в своїх храмах і в тих храмах молились до них.

Священики (жрецї), за посередництвом котрих люди звертались до богів, оповідали про многочисленні чуда, які творились по молитві віруючих і попів. Греки вірили сим оповіданям і приносили до церков великі дарунки золотом, сріблом, дорогоцїнними камінями, килимами, їдою і напитками.

Много чудес, після оповіданя попів, творили образи (статуї) богів, які уважались чудотворними. І много богацтва зібралось в храмах, яке приносили віруючі, много богацтва накопичили попи.

В містї Епідаврі був храм імени Асклепія, котрий був для Греків тим, чим є Пантелеймон-Цїлитель для православних. Коло храмів були криниці, які уважали ся чудотворними. З цїлої Греції йшли сюди хорі і немічні. І попи оповідали, що до многих у снї являв ся бог Асклепій і оздоровляв їх або вказував, як оздоровити ся. І на стїнах церкви вони записували свої оповіданя про оздоровленя. Дещо з тих записів зберегло ся до нашого часу. Ось декотрі з чудес, які дві тисячі з половиною лїт тому назад приписувались поганському богови Асклепію.

З Атен прийшла оздоровити ся слїпа женщина Амвросія. Але, переходячи по церквах, вона піддалась зневірі. Вона думала: хіба можлива є річ, щоби криві і слїпі ставали здоровими? Однак в снї вона побачила привид. Сам бог Асклепій явив ся її і сказав, що зробить її здоровою. Але як кару за зневіру вона повинна пожертвувати для його церкви срібну свиню. Відтак Асклепій розсїк хоре око і влив в него якогось плину. І проснулась Амвросія

здорова і, прославляючи Асклепія, вернулась до свого дому.

І оповідали попи про инші чуда Асклепія, які творились в його храмі. Прийшов нїмий від роду хлопчик, принїс жертви образови Асклепія і молив ся о своє оздоровленє. І, бачучи се, підійшов до него юнак, який прислужував в церкві і сказав до його батька: "Твій син буде здоровий, але дай обіт, що ти через рік прийдеш сюди і принесеш дарунки". І не вспів батько отворити уста свої, як син його, нїмий до того часу, відповів: "обіцяю". І на просьбу батька він повторив се і почав від того часу говорити. І обидва вони, вихваляючи Асклепія, пішли до свого дому.

І ще оповідали священики поганського бога Асклепія: Арата, женщина, яка жила в Спартї, була хора водянкою. І її мати пішла молити ся Асклепію. І її приснило ся, що бог Асклепій відрубав голову її дочцї, повісив тїло до низу шиєю і, коли вся вода витекла, знова приложив голову. І, проснувшись, вернула ся вона в Спарту і застала свою дочку здоровою. І Арата розповідала її, що в той сам час її також те саме снилось.

І йшли до храму Асклепія хорі і немічні, і повторяли оповіданя жреців про чуда, і несли прикраси до храму і давали дорогі да-

ри священикам. І збогачувались служителї бога Асклепія, і слава про него наповнила всю Грецію. Все те було в "поганській" Греції дві з половиною тисячі лїт тому назад.

В той же час у великій повазї були храми бога Апольона і богинї Атени, які були в Дельфах, коло гори Парнас. За служителями храму Атени, мущинами і женщинами, вкорінилась слава ясновидців і пророків. Сюди йшли люди з цїлої Грецїї, котрі, готуючись до якогонебудь важного дїла, бажали порадитись з богами. Священики питали богів і передавали віруючим їхню відповідь. І по Грецїї йшла велика слава про чудесні пророцтва служителїв того храму. І сюди з цїлої Грецїї плили жертви богам і дарунки для священиків. Шпіхлїрі храму ломились від збіжа, пивниці були переповнені винами, і скарбниці повні дорогоцїнних каменїв і металїв. І віруючі говорили, що божа благодать спочиває на сїм святім місци.

Але прийшли до Грецїї армії Персів. І через кілька столїть після того, як се сталось, дельфійські священики оповідали слїдуюче: Перси почули про скарбниці і богацтва дельфійських богів і пішли, щоби заволодїти ними. І трівога охопила цїле місто, і мешканці розбіглись в ріжні сторони. Але боги Греків зуміли оборонитись від Персів, на котрих тодїшні

Греки дивились, як на дикунів і неотесаних язичників.

Дельфійські священики оповідали: як тільки Перси підійшли до церкви Атени, то з неба впав на них грім, а від Парнаса відірвали ся два верхи, з шумом великим звалились на нечестивих і многих з них задушили. В паніці Перси кинулись на втечу. А в той час двох поганських святих, Філак і Автоной, вийшли із своїх храмів і в виді двох грізних воїнів величезного росту невідступно гнали Персів. Гнали їх і убивали цілі полки...

Ось які чуда за дві тисячі з половиною літ до нашого часу приписували своїм богам Греки-погани, котрі уважали їх тоді дійсними богами і свою віру правильною вірою.

II.

Минуло шість-сім століть. І в Греції, і в Римі, і в Африці, і в Азії появились люди, які казали, що і перська, і грецька, і римська віра — не віра, а суєвірє; і казали вони, що і перські, і грецькі, і римські боги — камінні і деревляні боввани, або злі демони і діяволи. Правильною вірою вони уважали християнську віру і дійснимими богами називали Христа, його матір, його ангелів і святих.

Вони йшли на муки за свою віру, вони самі

шукали мук. І священики їх оповідали про великі оздоровленя і чуда, котрі творив їх бог, коли він жив на землї, і які праведники творили його іменем.

І христіяни, збільшившись, палили і руйнували перські, грецькі і римські храми, валили і розбивали священі статуї, котрі почали називати ідолами.

І христіяни, розбиваючи образи перських, грецьких і римських богів і їх церкви, торжественно говорили: що-ж се за боги, єсли вони не можуть самі себе обороняти від людий. Се не боги, а камінні і деревляні боввани.

І христіянські священики оповідали, як їх боги вкривали ганьбою перських, грецьких і римських богів, котрих вони тепер називали демонами, діяволами і поганськими богами.

Вони оповідали, як то поганські воїни, котрі пішли полонити святого, були покарані слїпотою.

Оповідали вони, як на слово святого Юрія статуї Апольона і инших грецьких та римських богів повалились на землю, і як з сих статуй з великим шумом і плачем вийшли мешкавші в них нечисті духи.

І много оповідали вони про оздоровлюваня і чуда, доконані христіянськими богами, їх мощами і їх образами.

Далеко розходилась слава про чудотворні христіянські мощі, священі образи, про монастирі і церкви, в котрих находились ті святощі.

Всї ті оповіданя переконували віруючих, що їх віра — правдива, і що боги їх — дїйсні.

І напливали до храмів і монастирів, до священиків і монахів богаті дарунки: і золото, і срібло, і дорогоцїнні камені, і збіже, і помiщицькі і княжі посїлости, заселені рабами або панщизняними селянами.

Росла величність храмів і ризниць, переповняли ся скарбницї; золотом і сріблом, алмазами і жемчугами палали вівтарі, домовини з мощами, образи найбільше почитаних богів. Золотом, алмазами і жемчугами сіяли ризи жрецїв і мітри епископів. І росли земельні посїданя церков і монастирів, і збільшались доходи священиків.

А блеск і величність храмів, сяєво мітр, одежі і жезл говорило віруючим, що їхня віра — правдива, і що боги, котрі дають своїм служителям такі богацтва, сими богацтвами свідчать про свою дїйсність...

III.

Минула ще несповна тисяча лїт. Цїла Росія до того часу стала христіянською країною. Але вона дїлилась на много більших і менших

держав: Тверську, Владимиро-Суздальську, Рязанську, Смоленську, Новгородську.

В кождій державі були свої окремо почитані боги, свої образи і мощі, які уважали ся чудотворними.

Священики кождої держави оповідали про дивні оздоровленя і чуда, які творили їхні боги, їхні образи і їхні мощі.

І в Новгороді, і у Владимирі, і в Смоленську, і в Чернигові однаково молились Марії, котру всї христіяни уважають матїрю свого бога. Але в Новгороді, у Владимирі, Чернигові і Смоленську були ріжні образи того бога, які уважались чудотворними.

Тодї часто бувало, що одна руська держава воювала проти другої: Смоленськ бив ся з Москвою, Владимир воював з Новгородом.

І служителї новгородського образа богородицї оповідали, як то підчас бою вони винесли образ свого бога, і як він сам обернув ся спиною до Володимирців, і як з його очий полились сльози, і як на Володимирців найшла тьма і страх, і вони, побивані видимою і невидимою силою, почали спішно втїкати.

І Новгородцї слухали сих оповідань, і прибирали образ свого бога в дорогоцїнні ризи, які горіли золотом, сріблом і самоцвітними камінями. І несли вони священикам того бога много-

численні дарунки і наділяли їх землями з селянами.

Через кілька літ князь Андрій Володимирський, підпринявший сей похід, зістав убитий своїми боярами. І володимирсько-суздальські священики проголосили своїм святим, т. є. своїм богом, того князя, проти котрого уоружилась сама богородиця, один з найголовнїйших богів всїх христіян.

А володимирсько-суздальські жрецї оповідали, що підчас походів на новгородські і на инші руські держави їх свята, образ тої самої Марії, нагонила пострах на ворогів і вони втїкали.

І віруючі слухали сих оповідань і все тяжші від золота і каменїв робились ризи на володимирськім образї Марії, все більше збогачували ся її храми, все більше земель, селян, золота і срібла накопичувалось у її служителїв.

Били ся між собою христіянські держави, і жрецї христіян говорили, що в тих війнах били ся між собою не тільки люди, але і їхні боги. І Володимирцї, і Чернигівцї, і Новгородцї слухали сего і вірили сим оповіданям. І в кождій державі свої мощі і свої чудотворні образи уважали найсильнїйшими образами і мощами.

В кінцї-кінців Москва знищила самостійність всїх держав і обєднала їх під своєю властю. І, зробивши своїми всї міста, вона при-

знала своїми святими всїх місцевих богів: і Андрія Суздальського, Михайла Тверьского, і Івана Новгородського і инших новгородських епископів і архиепископів.

І щоби заставити місцевих богів служити тепер Москві, а не иншим князївствам і містам, московські жреці перевезли в свої церкви і монастирі многі мощі і образи, які уважались чудотворними. Разом вони забрали собі дорогоцїнности ризниць і капітали церковних і монастирських скарбниць.

І вони говорили, що їх віра — правдива, і що всї ті великі і малі боги — правдиві боги.

І говорили вони, що Москва возвеличалась силою находячих ся на московській землї і місцевих, і новгородських, і смоленських, і казанських богів. Вони оповідали про дивні оздоровленя і чуда, які походили від безчисленних святих, привезених в московську землю зі всїх кінцїв обєднавшої ся руської держави.

IV.

Пройшло ще з півтисячі лїт, або й трохи більше. Много війн вело людство за послїдні часи. Христіяни били ся з магометанами, православні з католиками і протестантами, католики з католиками і православні з православними.

Величезні кулї попадали в китайські пагоди (церкви), в буддійські і браманські храми, в християнські собори, церкви й монастирі, в юдейські синаґоґи.

І всї ті окремі помешканя богів, всї ті склади священих предметів, статуй, мощів і образів, які уважали ся чудотворними, однаково розбивались на порох величезними арматними кулями. Нї трісочки, нї вуглика не оставалось з чудотворних образів, нї кісточки з мощів, нї камінчика з божественних статуй.

Однаково не могли оборонити себе від артилерійських вистрілів нї буддійські, нї магометанські, нї юдейські, нї християнські боги. Не могли охоронити нї себе, нї своїх помешкань.

Католицькі жовнїри вривались в православні собори і монастирі, православні жовнїри вривались в католицькі храми і православні вояки — в православні церкви. І жадобною рукою зривали жовнїрі дорогі ризи з образів, в пошукуваню за схованими дорогоцїнностями розкривали домовини з мощами. Чудотворні кости викидали ся на вулицю, роздїті образи безмовно і нерухомо висїли там, де їх повішено. І жовнїри, зірвавши з них одежу, зі здивованєм відкривали чудернацькі, нескладні і покривлені фіґури, намальовані рукою плохого невмілого маляра: невмілі були ті малярі, котрі малювали образи,

признававші ся відтак чудотворними.

І не було ні грому з неба, ні всеспаляючої блискавиці, не відривались скали від гір, єсли в них не попадали арматні кулї, не появлялись божественні воїни, котрі навели би тьму на ворогів і нагнали би їх своєю божественною силою.

Ворогів проганяла тільки людська сила, котра арматними кулями розбивала на порох собори, синаґоґи, церкви і монастирі, глушила громом зривів, слїпила і душила ґазовими атаками.

Ні в магометан, ні в христіян, ні в юдеїв, буддистів і браманців не найшлось такої чудодіїйної божественної сили, котра зломила би силу людий і зуміла би сама себе оборонити.

Де-ж правильна віра? Де-ж всесильні боги, про котрих оповідали попи всїх релїґій? Чому не видно дивних чудес?

Нема віри неправдивої і правдивої. Нема дїйсних богів і ложних богів. Всї віри неправдиві, всї боги видумані.

Нема чудес, творимих божественною силою. Є чуда, творимі працею і умом чоловіка.

Льокомотива, корабель, елєктричний трамвай, телєґраф, телєфон, вибухові матеріяли — ось дивні чуда, створені працюючою рукою і розвиваючим ся умом чоловіка.

Своїм знанєм він все глубше проникає в природу. Відкинувши страх перед божественними і діявольськими силами, породжений попами всїх релїґій, він все дальше йде в пізнаваню природних сил, дїяльних в природї, і все більше заставляє їх служити своїм людським потребам.

Захопивши все, що створила трудова рука і розвиваючий ся ум чоловіка, експльоататори, паразіти доконували чудес руйнованя.

Знищивши їхню власть, пізнаюче і витворююче людство навіть порох і динаміт заставить служити лише творчим цїлям.

Сильними зривами воно проложить шляхи в камінних горах, роздїляючих країни, перерїже перешийки, які остановляють біг кораблїв.

Воно збудує свій трудовий світ, перетворить прокляту землю, сумне і хмуре пекло для величезної більшости людства, в сіяючий радістю рай, і щедру матїр для всякого людського єства.

Воно скаже: для мене всяка віра неправдива, і всякі боги видумані.

Дїйсність і правда — в творячій руцї, яка все більше покоряє сили природи, в розвиваючім ся і пізнаючім умі, який керує творчою працею.

Н. Бухарін.

ЦЕРКВА І ШКОЛА В РАДЯНСЬКІЙ РЕПУБЛИЦІ.

Релїґія то отруя для народу.

Пролєтаріят і його партія — партія комунїстів-большевиків — змагаєть ся не тільки за економічне, але поруч сього й за духове визволенє трудящих мас. Та й саме економічне визволенє буде посувати ся тим краще, чим швидше пролєтаріят викине з голови всї ті дурницї, що втокмачили йому туди пани-поміщики й фабриканти буржуї. Ми вже ранійше бачили, як хитро колись гнобительські кляси обкручували робітників з усїх боків своїми ґазетами, журналами, листівками, своїми попами і навіть школою, яку вони зуміли зробити замість засобу освіти — засобом запамороченя народної свідомости.

Одним із способів запамороченя народної свідомости є віра в бога та чорта, у злих і добрих духів (ангелів і святих), *релїґія*. Богато людий звикло вірити в усе те, а тим часом, коли подумати добре і зрозуміти, звідки пішла релїґія, і чому релїґію так ретельно підтримують панове-буржуї, то стане зрозумілим справжнє значінє релїґії, як *отруї*, якою троїли й троять народ. Стане тоді зрозумілим також і те,

чому партія комуністів є рішучим ворогом усякої релігії.

Початок релігії.

Сучасною наукою доведено, що першою формою релігії була віра в душі померлих предків. Почала ся така віра в той час, коли в давному людському товаристві почали лізти в гору так звані *старші в роді* — дїди, при тому — заможні, досвідчені й мудрі, які вже мали *владу* над другими членами товариства. На самому початку людської історії, коли люди ще жили отарами напівмалп, вони були рівними. Лише значно пізнїйше зявили ся старшини, які почали керувати иншими. Їх саме й почали поважати вперше; поважанє душ померлих богачів — ось початок релігії; а сї "святі" божки згодом перевернули ся в грізного бога, який карає й милує, судить і управляє. Подивім ся, чому се в людий знайшло ся таке розуміне всього того, що є на світї.

Справа в тому, що людина завжди мало собі відому річ підганяє до того, що вона знає добре; вона вимірює ту річ на аршин близького й зрозумілого. Один учений оповідає такий приклад: дївчина, що виховувалась у маєтку біля птахівництва, мала завжди справу з яйцями;

яйця завжди сторчали у неї перед очима; і от, дивлячись одного разу на всіяне зорями небо, вона заявила, що скрізь по небі розсипано безліч яєць. Таких прикладів можна навести отже скільки хочете. І тут те ж саме. Людина бачить, що є ті, що корять ся, і ті, що панують; вона скрізь і завжди спостерігала таку картину: старшина (а потім князь), оточений помічниками, найбільш досвідчений і мудрий, найбільш сильний і богатий — порядкує; і так, як хоче він, так роблять инші: вони корять ся йому. От такі порядки, що можна було спостерігати що-дня і що-години, і спричинили ся, щоб усе, що виникає в світї, пояснити по такому-ж зразку. На землї, мовляв, є владар і підвладні, значить, — і цїлий світ так збудовано. Над світом є хазяїн, великий, сильний і суворий, від котрого все залежить і який буде суворо карати за неслухняність. От сей самий хазяїн над світом і є *Бог*. Ось як думка про Бога на небі являєть ся тодї, коли на землї з колись єдиної громади відокремлюєть ся влада старших в родї.

Звідки пішло слово Бог?

Цїкаво, що всї назви бога свідчать про таке походженє релїґії. Що значить слово "бог"? Звідки воно походить? З того-ж самого коріня,

що й слово "богатий". Бог — се сильний, кріпкий *богатий*. Як єще величають бога? "Господь". Що значить "господь"? Се значить — *господин*, пан, в протилежність рабові. В молитвах так і говорить ся: "ми *раби* твої". Бога величають далї: "*цар небесний*". Всї инші призвища бога показують на те-ж саме: "повелитель", "владика" і т. ин. До речі. Слово "владика" означає таку особу, яка богато де чим *владїє*, має чималенький запасик добра. Отож, що-ж таке бог? Се — нїби богатий, сильний пан, рабовласник, "цар небесний", суддя — словом дотепна копія, зразок з земної влади старшин, а потім князїв. Коли Жидами правили їхнї князї, які карали і всяко мучили їх, тодї зявила ся і наука про бога — злого й грізного. Такий бог старого завіта. Се — жорстокий дїдуган, що суворо карає своїх підданців. Гляньмо тепер на *православного* бога. Наука про нього виникла в Византії, в країнї, яка дала зразок самодержавного режіму. На чолї стояв самодержець-монарх, довкола нього — мінїстри; далї — висші чиновники, ще низше — цїла сїтка всяких чинуш-обдирал. Православна релїґія — простїсенька копія з сього ладу. На горі сидить "цар небесний". Довкола нього більші святі (напр., Микола Чудотворець, Божа Мати

— щось подібне до імператриці, жінка святого духа), се — мінїстри; ще низше — цїла ієрархія ангелів і святих, поставлених так, як чиновники в самодержавній державі. Се — так звані "чини ангельські й архангельські": херувими, серафими, престоли і ще якісь инші "чини". Саме слово "чин" вже показує, що ми маємо тут справу з *чиновниками* ("чин" і "чиновник" — слова, що походять з одного коріня). Сї "чини" малюють ся на образах так, що хто ранґою висший, той краще зодягнутий, той має більше віночків, значить, той має більше "орденів", знову-ж цїлковито так, як і на нашій грішній землї. При самодержавному ладї чиновник вимагає обовязкового "хабара" — инакше від нього нїчого не жди; так само й святому треба настановляти свічку, — инакше він розлютуєть ся й нїякого проханя до висшого начальства, до Бога, не передасть. За самодержавного ладу були особливі чиновники, які спеціяльно виконували — за хабар — волю просителїв. І тут теж є спеціяльні святі — "просителї по дїлам", — особливо жінки. Напр., Богородиця — се, так сказати, професійна "заступниця". Але-ж вона робить се не дурно: її треба будувати більше нїж кому всяких церков, накуповувати риз на її образи, оздобляти їх коштовним камінєм і т. ин.

Віра в Бога є віра в рабство.

Таким чином, віра в Бога — то є *зеркальне відбитє ганебних земних відносин*, віра *в рабство*, яке є нїби не тільки на землї, а й на небі. Зрозуміло, що сї казки стоять на перешкодї людського розвитку. Людство лише тодї йде вперед, коли воно всякому явищу знаходить *природне* поясненє. Коли-ж, замість пояснення, спирають ся на Бога та на святих, чи на чортів на відьми, тодї нїчого путнього з сього не виходить. Дамо пару прикладів. Деякі релїґійні люди вірять в те, що коли гремить грім, то се Ілія пророк по небі їздить. Тому, почувши грім, вони скидають шапки й хрестять ся. А справдї, *сила електрики*, що викликає грім, — дуже добре відома для науки і з допомогою її ми движемо трамваї, на яких можна перевезти все, що хочете. Виходить що на Ілії-пророцї ми можемо возити хоч кізяк, наш Ілія однаково добре повезе. Уявім тепер собі, що ми вірилиб в Ілію пророка. Не бачити би нам тодї трамваїв, як свого вуха. Значить, ми завдяки релїґії застряглиб у *дикунстві*. Другий приклад. Вибухає війна, люди гинуть мілїонами, лєть ся океан крови. Треба пояснити все се. Ті, що не вірять в Бога, дивлять ся — що, як і звідкіль; во-

ни бачать, що війну було почато царями й президентами, великою буржуазією і поміщиками; вони бачать, що вона ведеть ся для грабіжницького, брудного інтересу. І тому вони звертають ся до робітників усіх країн: "беріть зброю й виступайте проти своїх гнобителїв, звалюйте капітал з його тронів!" І зовсїм инше дїло — релїґійна людина. Вона міркує так (і крекче при сьому, як стара баба): "Господь покарав нас за гріхи наші. Ох, батюшко царю небесний, справедливо ти покарав нас, грішних". І коли ся людина дуже релїґійна та до то й православна, то ретельно починає жувати одну страву замість иншої по певних днях (се зветь ся "піст"), стукати ся лобом об камінну підлогу (зветь ся "бити поклони") і робити ще тисячу дурниць. Такі-ж дурниці виробляє й релїґійний Жид, Татарин-магометанець, Китаєць-буддист, словом, всякий, хто вірує в Бога. Звідси видно, що дїйсно віруючі люди — не здатні до боротьби. Релїґія, таким чином, не тільки залишає народ у *дикунстві*, але й сприяє пробуваню його в *рабстві*. Релїґійна людина скорійш пристає на те, щоб усе зносити покірно (бо все, мовляв, "від Бога"), що треба корити ся властям і терпіти ("на тім світї віддячить ся все сторицею"). Тому й не дивно, що пануючі при капіталїзмі кля-

ся визнають релїґію дуже корисним знарядєм для задурюваня народу.

Церква — помічниця держави.

На початку сеї розвідки ми бачили, що буржуазія держить ся не тільки штиками, але й тим, що вона задурює розум своїх невільників. З другого боку ми бачимо, що буржуазія троїть свідомість своїх підвладних *орґанїзовано* і після пляну. Такій метї прислуговує спеціяльна орґанїзація, *церква*, церковна орґанїзація *держави*. Церква майже скрізь по капіталїстичних країнах є така-ж державна установа, як і полїція; а піп є такий же державний чиновник, як і кат, жандарм чи шпіон. Він бере *державну платню* за отрую, яку ширить серед народних мас. Саме се і є найнебезпечнїйшим боком справи. Як би не було такої потворної, міцної і дужої орґанїзації, як розбишацька держава буржуазії, тодї самим попам не сила булаб щось дїяти. Але в тім то й річ, що держава буржуазії цїлком і всїма засобами підтримує церковне відомство, яке за се з горячою ретельностю підтримує буржуазну владу. За царя російські попи не тільки обдурювали маси, вони навіть сповідь використовували для того, щоб випитати думки проти уряду, вони були *шпіонами* на

своїх "таїнствах". А уряд не тільки утримував їх, але й карав тюрмою, засланєм і всякими иншими способами всїх так званих "хулителїв православної церкви".

Треба боротись з релїґією і церквою.

З усього сього й випливає програма комунїстів відносно релїґії й церкви. *З релїґією треба бороти ся, але не насильством, а переконуванєм. Церкву-ж треба відокремити від держави.* Се значить — хай попи зістають ся, але хай їх утримують ті, хто зацїкавлений в тому, щоб вони істнували. Є така отруя — опіюм. Коли його курять, то бачать солодкі сни: лежиш собі, нїби в раю. Але зате його вплив виявляєсь в руйнованю здоровля: людина повольї стає тихим ідіотом. Так само і з релїґією. Є люди, що хочуть курити опіюм. Але булоб смішно, як би держава на свої гроші, себ-то на гроші всього народу, утримувала притони для куреня опіюма і спеціяльних людий, які прислужувалиб при сьому. Тому і з церквою треба зробити *(і зроблено вже в Радянських Республиках)* так: треба позбавити попів, архиєреїв, митрополитів, патріярхів, ігуменів, і иншу компанїю всяких допомог з боку держави; хай віруючі, коли хочуть, харчують їх за власні гроші курми та по-

росятами, до яких святі отці такі великі ласуни.

З другого боку, повинно ся забезпечити свободу віруваня. Звідси й випливає правило: релїґія є приватною справою. Се не значить, що ми не повинні переконуванєм бороти ся проти релїґії. Се значить тільки, що держава не повинна підтримувати нїякої церковної орґанїзації.

Програму большевиків-комунїстів в сьому пунктї тепер в Росії вже *здїйснено*. Попів всяких мастий позбавлено державного пайка. Тому то вони й показились до смерти і двічі вже проклялн теперішну владу, владу робітників, відлучивши всїх комунїстів від церкви. Але майте на увазї. За царя вони твердо знали текст писанія: "нєсть бо власть, аще не от Бога" і "властєм предержащим да повинуєтесь". Вони з охотою кропили святою водицею катів. Але чому-ж вони перезабули сї тексти, коли влада перейшла до робітників? Чи власть божа не пасує до комунїстів? В чому-ж справа? Та в дуже простій річи. Радянський уряд, се — *перший* уряд в Росії, який торкнув попів за *кишеню*. А у попа се найболючійше місце. Попи тепер в таборі "пригнїченої буржуазії". Вони працюють і в підпіллю і в 'надпіллю' проти пролєтаріяту. Тільки час тепер вже не той, і широкі маси трудового народу на обман так легко

не йдуть, як ранійше. Ось велике просвітне значінє революції. Вона визволяє з під *економічного* рабства. Вона визволяє і з під рабства *духовного*.

Школа за буржуазії.

Є ще поважне питанє, що торкаєть ся духовної освіти мас. Се — *школа*.

Школа за панованя буржуазії служила більше справі виховуваня мас в дусї *покори перед буржуазією*, нїж дїлу справжньої освіти. Всї підручники було напоєно духом рабства. Особливо — підручники по історії: тут тільки й робили, що брехали, описуючи героїські вчинки царів і всяких коронаваних мерзотників. А крім сього величезну ролю відогравали в школї попи. Все зводилось до одного: обробити дитину так, щоб з неї вийшов слухняний — не громадянин, а *підданець*, а раб, що може при нагодї й убивати до себе подібних, коли вони повстануть проти влади капіталу. Самі школи було поділено на розряди: одні — для чорної, другі — для білої кости. Для білої кости — ґімназії і унїверситети. Тут буржуазні синки вичували ся всяких наук з таким обрахунком, щоб тямити управляти й пригнїчувати кість чорну. Для чорної кости — низша школа. Тут най-

більше працювали попи. Завданєм сеї школи, що давала дуже мало знаня, але за те по саме нїкуди напихала попівською брехнею, було підготовляти людий, якіб уміли терпіти, слухати ся і без ремства підлягати білій кости. Приступити до середної, а особливо — до висшої школи (унїверситети, спеціяльні висші технїчні й усякі инші) простому народові було нїяк неможливо. Таким чином, утворювалась *монополїя на освіту*. Учити ся до певної міри нормально могли лише богачі та підтримувані богачами. *Інтелїґенція* влучно використала таке становище. І зрозуміло, що в жовтневу революцію вона була проти робітників: вона прочувала своїм носом, що її привілєї, її патент на чільне становище — зникне, коли *всї* будуть учити ся, коли й для "чорної кости" буде дано можливість досягати знаня.

Нова школа.

Отже, насамперед виходить, що треба зробити освіту *загальною* і *обовязковою*. Для будованя житя новими способами потрібно, щоб людина з малих лїт привчала ся до корисної працї. Тому в школах треба знайомити учнїв з ріжного рода продукціями. Двері висшої школи повинно ся відчинити для всїх. Попів тре-

ба повиганяти з усїх шкіл—хай коли хочуть, морочать дїтий десь у себе, а не в державних установах; школа мусить бути *свїтською*, а не попівською. Орґани місцевої робітничої влади мають контролю над школою і повинні не скупити ся на справу народної освіти, на постачання дїтям, юнакам і дївчатам всього необхідного для успішної науки.

Зараз по деяких селах і провінціональних містах дехто з придуркуватих учителїв веде за допомогою куркулїв (а на дїлї — куркулї за допомогою придуркуватих учителїв) пропаґанду в такому дусї, що, мовляв, большевики хочуть знищити всю науку, хочуть усунути всяку освіту й инше. Се, звичайно, мерзотна брехня. Комунїсти-большевики хочуть зробити инше: вони хочуть увільнити саму науку від ярма капіталу, вони хочуть зробити всю науку приступною для трудящого народа, вони хочуть знищити *монополїю* (виключне право) *на освіту, захоплену богачами*. Ось в чому справа. І зовсїм не дивно, що богачі боять ся втратити одну з своїх підпор. Коли всякий робітник буде владїти знанєм инжінєра, тодї справа капіталїста й богатого инжінєра стане погана: йому вже нїчого буде особливо задавати ся: таких, як він, буде богато. Нїякий зрив робочого дїла, нїякий

саботаж старих прислужників капіталу не буде тоді можливим. Ось чого боять ся шановні буржуї.

Культура для богатих, духовне поневоленє для бідних — ось гасло капіталу. Культура для всїх, визволенє духа з під ярма капіталу — ось гасло пролєтаріяту і його партії — комунїстів-большевиків.

КОЖДИЙ

робітник і фармер повинен читати передовсім робітничі часописі!

Чому?

Бо робітнича часопись обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становища інтересів робочого люду.

Одинокою робітничою часописею в Канаді є

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ"

що виходить в Віннїпегу два рази на тиждень і коштує лише $4.00 на рік.

Хто читає "Українські Робітничі Вісти", виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" виступають проти кождого лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

"УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ" доносять про робітничий рух на цїлім світі, про боротьбу робітничої кляси.

Хто хоче знати, як свідомі робітники думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціялїстичної думки, нехай читає передовсім "УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИЧІ ВІСТИ".

Адреса:

"UKRAINIAN LABOR NEWS"
Cor. Pritchard & McGregor Sts.,
Winnipeg, Man.